

Bilişim çağının haber kaynağı olarak internet gazetelerinin yaşlı dostu web sitesi kriterleri açısından karşılaştırmalı analizi¹

Comparative analysis of internet journals as a news source of the information age in terms of senior friendly web site criterias

Erhan Akyazı²

Tolga Kara³

Received Date: 15/ 04 / 2017

Accepted Date: 28 / 06 / 2017

Öz

Orta yaş üzeri nüfus giderek daha fazla internet ile ilgilenmektedir. Bununla birlikte, bu ortamdaki faaliyetlerin kolaylıkla yerine getirmeleri açısından bir takım basit kurallara ve uygulamalara yer verilmesi sayfa tasarımcıları için hiç de zor görünmemektedir. Çalışmada en yoğun gerçekleştirilen faaliyet olan haber almanın kaynağı konumundaki internet haber siteleri yaşlı dostu tasarım kriterleri açısından mercek altına alınacaktır. Bu kapsamda Amerikan Ulusal Yaşlanma Enstitüsü'nün (National Institute on Aging) web sitesinde yayınlamış olduğu "Making Your Website Senior Friendly" belgesindeki kriterler esas alınarak, bu kriterler Türkiye ulusal basının en çok tiraja ulaşan ilk on gazetesinin internet sayfalarına uyarlanacak ve bu sitelerin karşılaştırmalı analizleri paylaşılacaktır.

Anahtar sözcükler: İnternet Gazeteleri, Yaşlı Dostu, Web Sitesi

Abstract

The population over middle age is increasingly interested in the internet. Nevertheless, a number of simple rules and practices to easily performing activities in this environment, do not seem to be very difficult for page designers. This study will examine internet news sites, the source of acquiring news, which is the most common use of the internet, in terms of senior friendly design criteria. In this context, this study will share the comparative analysis of the top ten newspapers reaching the highest circulation in the national press of Turkey, based on the criteria in the "Making Your Website Senior Friendly" document published on the website of the National Institute on Aging.

Keywords: Internet Journals, Senior Friendly, Web Sites

1. Giriş

Uluslararası kuruluşlar tarafından her yıl yenilenen istatistikler ile kayıt altına alınan nüfusun yaşlara göre dağılımı incelendiğinde, oransal olarak yaşlı insan sayısının giderek arttığı bir başka ifade ile dünyamızın giderek yaşlandığı görülmektedir. Genç nüfusu ile övünen ülkemizde de durum dünya genelinden farklı değildir. Bu sonuçta etkili olan pek çok neden sayılabilir. Tıp bilimindeki yeni araştırmaların ve bu araştırmaları destekleyen tıp teknolojisindeki gelişmeler şüphesiz ki bu nedenlerin başında gelmektedir. Sanayi toplumu ile karşılaştırıldığında, hizmet sektörünün ön plana geçtiği günümüz bilişim toplumunda insanların çok iyi noktalara gelen çalışma şartlarının da önemli etkisi olduğu bir gerçektir. Tarih boyunca yaşanan ekonomik kriz-

¹ Bu çalışma Marmara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince Desteklenmiştir. Proje Numarası: SOS-D-070317-0125

²Prof.Dr., Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, eakyazi@marmara.edu.tr

³Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye,, tolgakara@marmara.edu.tr

ler hep yeni üretim tekniklerinin ve dolayısı ile yeni kazanç yollarının hayat bulmasının kaynağını oluşturmuştur. Nitekim 20. yüzyılın sonlarında yaşanan petrol krizi de bu tarz bir gelişmenin kaynağı durumundadır. Toplumlarının refahının devamını sağlamak isteyen gelişmiş ülkeler sürekli yeni zenginlik yollarının arayışında olmuşlardır. Nitekim dünyanın süper gücü konumunda olan Amerika Birleşik Devletleri de bu tarz bir arayışın sonucu olarak bilişim teknolojilerini hayatımıza sokmuştur. Çoğu zaman teknolojiler ihtiyaçlara göre şekillense de, bazen teknolojiler yaratılmalarının ardından kendilerine ihtiyaç yaratabilmektedir. Bilişim teknolojileri de bu teknolojilerden birisidir. İnsanoğlunun tarih boyunca çeşitli amaçlarla da olsa önlenemez bir enformasyon edinme ihtiyacı içerisinde olduğu bir gerçektir. Bu ihtiyacı karşılamak adına kişisel olarak çabalar sergileyerek teknikler geliştirseler de iletişim teknolojileri hep yardımına koşmuş ve insanoğluna ihtiyacı olan enformasyonu sunmuştur. Zamanla anlık haber alma ihtiyacı ve haber almanın yanında eğlenme ihtiyacı yeni iletişim teknolojilerinin geliştirilmesinin önünü açmış ve bizleri kitle iletişim araçları ile buluşturmuştur. Ancak ihtiyaçların sonsuzluğu prensibi ile insanoğlu her zaman ve her yerde enformasyona erişmek istemiş ve bir güvenlik projesi olarak başlayan internet halka açılmış, ardından bu altyapı üzerinde farklı uygulamalar sunulmaya başlamıştır. Basılı gazetelerin internet versiyonları ile başlayan ve artık internete özgü gazeteler ile devam eden yayıncılığın yeni ortamı da bu uygulamalardan birisidir. Aslında kitle iletişim araçlarının bunu bir anlamda bir zorunluluk olarak yapmak durumunda kaldıkları da söylenebilir. Gerek ulusal, gerekse uluslararası istatistikler incelendiğinde bu teknolojilerin içerisine doğan yeni jenerasyonun bu platformdan farklı bir mecradan haber almayı tercih etmedikleri görülmektedir. Amaçları kar etmek ve şirketlerinin devamlılığını sağlamak olan gazeteler de bu gerçeği görmemezlikten gelemeyeceğinden zamanla hepsi bu yeni ortama ayak uydurmuşlardır. Yenilikleri internet sayfalarına uygulamakta hiç de gecikmeyen basın kuruluşlarının gözden kaçırmamaları gereken bir başka önemli nokta da dünya nüfusunun giderek yaşlandığı gerçeğidir. Pek çok uluslararası kuruluşun yayınlamış olduğu istatistikler bu gerçeği kanıtlar niteliktedir. Ancak bu ifadeden yaşlı nüfusun yeni teknolojileri kullanmaktan uzak bireyler olduğu sonucu çıkartılmamalıdır. Zira yine istatistikler incelendiğinde yaşlı nüfusun da yeni teknolojilere hızla kendilerini adapte ettikleri, örneğin haberi almak için giderek daha fazla internet ortamını tercih ettikleri görülmektedir. Bu noktadan hareketle olumlu anlamda geri dönüşlemez bir yola girmiş olan basının tasarımlarında erişim güçlüklerine sahip olabileceklerini düşünerek daha ileri yaşlarda olan bireylere uygun düzenlemelere gitmeleri gerekmektedir. Bu kapsamda evrensel anlamda kabul görmüş kurallar olmamakla birlikte, yaşlılarla ilgili çalışmalar düzenleyen kuruluşların araştırmalar yaptıkları görülmektedir. Bu kuruluşlardan birisi de Amerikan Ulusal Yaşlanma Enstitüsü'dür. Enstitünün web sitesinde yayınlamış olduğu Making Your Website Senior Friendly adlı çalışmada bir web sitesinin yaşlı dostu olarak değerlendirilebilmesi için taşıması gereken kriterler sıralanmıştır. Bu çalışma ulusal basınımızın web sitelerini söz konusu kriterleri üzerinden bir sınamaya tabi tutarak, milyonlarca kişiye ulaşan gazetelerin enformasyon sunumunda yaşlı bireyleri ne ölçüde önemsedikleri ortaya koymaya amaçlamaktadır.

2. Literatür

Yaşamın her alanında bilişim teknolojilerinin sunmuş olduğu hizmetlerden faydalanma ve ihtiyaç duyulan bilgiye bu teknolojiler aracılığıyla ulaşma şeklinde özetlenebilecek bilişim toplumunun hem kitlesel hem de bireysel iletişim ortamı şüphesiz ki internettir. İletişim araçlarının gelişmesi ve yaygınlık arz etmesi bir süreci gerektirir. Üreticiler yeni içeriklerin üretileceği

araçları geliştirir, tüketiciler bu araçları sahiplenir, araçlar üzerinden yayılacak içerikler çoğalmaya başlar ve bu içerikleri yayınlayan kanallar yaygınlık arz eder. İnternetin, yayıncılık terimi ile yeni medyanın gelişmesi de benzer bir süreç izlemiştir. Yeni medyanın gündeme gelmesi çok da tesadüfi olarak gerçekleşmemiştir. Gündeme gelmesinde bir takım etkenler rol oynamıştır. Her şeyden önce enformasyonun en etkin şekilde iletilmesini ele alan matematiksel iletişim kuramının etkisinin çok fazla olduğunu belirtmek gerekir. Diğer yandan her zaman değerli olan ve para eden bilginin günümüzde artık bir ticari mal gibi alınıp satılabilecek meta haline dönüşmesinin de etkisi büyüktür. Tabii bu durumu hazırlayan küresel çapta güçlerin yeni zenginlik kaynağı olarak dünyaya kazandırmış oldukları enformasyon tabanlı ekonominin etkisinden de söz etmek gereklidir. Ayrıca özellikle soğuk savaşın sona ermesinin ardından tüm dünyayı saran küreselleşme akımlarının da etkisi vardır. İlave olarak sermaye ve yatırımların önünü açan uluslararası hukuksal düzenlemelerden de bahsedilmelidir. Tüm bu sayılanlara ek olarak enformasyonu kullanıcı ile buluşturan teknolojilerin kazanmış olduğu taşınabilirlik, kolay kullanılabilirlik etkenler arasında sayılabilir (Törenli, 2005). Yeni medyanın özellikleri ile ilgili pek çok yazar farklı sıralamalar yapsa da, bunları reddetmemekle birlikte bu özellikler arasında en fazla etkileşim, bağlantı ve çoklu ortamın ön plana çıktığı söylenebilir. Bunlar aynı zamanda selefi geleneksel gazetelerde bulunmayan özelliklerdir. Takip ettiği köşe yazarı ile etkileşimde bulunma, okumuş olduğu bir yazıdaki bağlantılar aracılığı ile kendini bir bilgi okyanusunda bulma ve okuduğu haberin akılda kalıcılığını pekiştirmek için yerleştirilen farklı türdeki içerikler ile karşılaşan birey, yıllardır kendisine biçilen okuyucu ve izleyici pozisyonundan yeni ortamın kullanıcı pozisyonuna evrilmektedir. Bir anlamda karşılıklı kazan kazan politikası ile hem yayın organları yapmış olduğu yeniliklerle bireyleri kendine bağlamakta, hem de birey sunulan yeni hizmetlerle kendisine önem verildiğinin farkında olarak yeni ortamların vazgeçilmez takipçileri olmaktadır.

İnternet gazetecilik mesleğine önemli sayılabilecek etkilerde bulunmuştur. Bu etkilerin başında şüphesiz maliyet gelmektedir. Özellikle muhabir, foto muhabir ve köşe yazarı gibi kimliklerde istihdam edilen personel sayısındaki azalma maliyetin önemli kalemlerini oluşturmaktadır. Gerek hobi, gerekse profesyonel amaçlı açılan haber siteleri için geleneksel gazetelerin internet versiyonları başlı başına birer haber kaynağı olarak vasıflarına bir yenisini daha eklemektedir. Elektronik ortamın kolaylaştırmış olduğu kabiliyetlerden olan arşivleme ve hızlı güncelleme de internetin gazetelere etkileri arasında gösterilebilir. Yukarıda bahsedilen etkileşim özelliği sayesinde gazetenin takipçileri aynı zamanda birer haber kaynağına dönüşebilmektedir (inet-tr.org.tr, 2017). Yeni mecra olan internet enformasyon iletimi açısından bir yandan tek tipçi kitle üretimini bir kenara bırakarak bireyi tekrar ön plana çıkartırken, diğer yandan da sınırsız özgürlük ortamı yaratarak bireylerin bilgiye sansürlü erişimine imkân yaratmaktadır. Bu durum haber kaynağı olarak gazeteleri ve okuyucularını da etkilemektedir. Kendini daha önemli ve daha özgür hissetmek isteyen okuyucular haber kaynaklarında aradıklarını bulamadıklarında dijital ortamda bol olan haber kaynaklarından bir başkasına rahatlıkla geçebilmekte, bu da gazeteleri daha rekabetçi ortamda mücadele etmeye zorlamaktadır. Gazetelerin kaçınılmaz olarak yüksek rekabetli internet ortamına geçişi beraberinde satış rakamlarının düşmesi, dolayısı ile reklam gelirlerinin ve pazar payının azalması ile sonuçlanacak, biraz daha ileri götürülecek olursa işin ehli gazetecilerin mesleklerini kaybetmesi ile demokrasinin dahi zarar görebileceğinden dahi bahsedilebilir.

Ünlü Rus ekonomist Nikolai Kondratieff “The Major Economic Cycles” isimli kitabında dünya ekonomisinin elli yıllık periyodlar halinde dalgalı bir seyir izlediğini belirtmekte ve bu dalgalanmaları belirleyen en önemli etkenin ise teknoloji veya üretim teknikleri olduğunu ifade etmektedir (Tanning, Saat, & Tanning, 2013). Bu teoriye göre bilişim ve iletişim teknolojileri ışığında şekillenen beşinci dalganın ortalarında yer almaktayız. Hayatımızın her alanında değişiklikler yaratan bilişim teknolojilerinin nimetlerinden bireyler kadar işletmeler de yararlanmaktadır. Bu nimetlerin başında da şüphesiz enformasyona kolay erişme ve etkili bir şekilde kullanılabilme gelmektedir.

Yaşlı bireylerin bilişim teknolojilerini kullanma sırasında karşılaştıkları farklı pek çok engel olmakla birlikte, bir kategorizasyona gidilecek olursa şu dört başlıkta özetlenebilir: bilişsel (hafıza vb.), motivasyon (korku, inanış vb.), fiziksel (düşünme vb.) ve algı (görme, işitme vb.). İlave olarak genç ve yaşlı bireylerin bilişim teknolojilerini kullanımlarındaki farklılıkları gösteren beş farklı faktör sayılabilir: öğrenme zamanı, gerçekleştirme hızı, hata oranı, hatırlama ve öznel memnuniyet (Holzinger, Searle, & Nischelwitzer, 2007).

Yayınlanan istatistiklerden dünya nüfusunun giderek yaşlandığı anlaşılmaktadır. Rakamlar incelendiğinde 80 yaş ve üzeri bireylerin nüfustaki oranlarının artış hızının (2000-2015 yılları için %76,5, 2015-2030 yılları için %61,1) 60 yaş ve üzeri bireylerin artış hızından (2000-2015 yılları için %48,4, 2015-2030 yılları için %55,7) daha fazla olacağı görülmektedir. (un.org, 2017) Benzer şekilde aynı eğilim Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) hazırlamış olduğu 1935-2016 yıllarını kapsayan Yıllara, Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus istatistiklerinde de görülmektedir (tuik.gov.tr, 2017). Her bireyin enformasyon kaynaklarına erişmeye, kolaylıkla faydalanabilmeye hakkı vardır ve görevi bu enformasyonu sunmak olan işletmelerin de bu kaynakları tüm bireylerin faydalanabileceği formatlarda sunmaya gayret etmesi gerekmektedir. Bununla birlikte çok kısa bir internet gezintisinde bile bu tarz bir erişime uygun olmayan onlarca örnek bulmak çok kolaydır. 2017 yılı internet kullanıcıları istatistiklerine bakıldığında ise yaklaşık 7,5 milyara ulaşan dünya nüfusunun hemen hemen yarısının (3,73 milyar kişi) internet kullanıcısı olduğu görülmektedir (Internetworldstats.com, 2017). Yine TÜİK’in hazırlamış olduğu “Son Üç Ay İçinde Bireylerin Yaş Grubuna Göre Bilgisayar ve İnternet Kullanım Oranları” başlıklı istatistik rakamlarına bakıldığında da benzer durum ile karşılaşılmakta, ileri yaşta olan bireylerin bilgisayar ve internet kullanım oranlarındaki artışın daha hızlı olduğu görülmektedir (tuik.gov.tr, 2017). Kar amacı gütmeyen bir organizasyon olan Pew Research Center isimli araştırma şirketinin 2014 yılına ait istatistikleri de bu konuda bir başka ulaşılabilecek kaynak konumundadır. Bu istatistiklere göre 65 yaş üzeri Amerikan halkının Facebook kullanımındaki yıllık artış (2013 yılında %43, 2014 yılında %56) diğer 18-29 yaş grubundan (2013 yılında %84, 2014 yılında %87) daha hızlıdır (pewinternet.org, 2017). Bu da bize şirketlerin haber sunumunda daha dikkatli olmasının gerektiğini göstermektedir.

Her ne kadar uzlaşıya varılan kesin kurallar olmasa da enformasyon sunumu sırasında dikkat edilmesi gereken kurallar konusunda tavsiye niteliğinde paylaşımda bulunan uluslararası kuruluşlar mevcuttur. Bu kuruluşlardan birisi de 456 üye organizasyon, 69 görevli ve halkın katılımıyla web standartları geliştirmeye çalışan World Wide Web Consortium’dur (w3.org, 2017). Konsorsiyumun 28 Şubat 2017 yılında güncellemiş olduğu Web İçeriği Erişim Rehberi adını taşıyan çalışmasında 5 başlık altında toplam 85 kriter ortaya koymuştur (w3.org, 2017).

Akyazı, E., Kara, T. (2017). Bilişim çağının haber kaynağı olarak internet gazetelerinin yaşlı dostu web sitesi kriterleri açısından karşılaştırmalı analizi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3 (4), 1352-1363.

3. Araştırma

Bu konuda araştırmalar gerçekleştiren kuruluşlardan diğeri de Amerikan İnsan ve Sağlık Hizmetleri Bölümü'nün bir parçası olan Ulusal Tıbbi Araştırmalar Ajansı (National Institute of Health)'dir. Bu kuruluşun 60 yaş ve üzeri kullanıcılar özelinde hazırlamış olduğu "Making Your Web Site Senior Friendly" başlıklı kontrol listesi tarzındaki çalışmasında 5 kategori altında toplam 78 farklı kriter yer almaktadır (nia.nih.gov, 2017). Araştırma yaşlıların gazete web sitelerini görsel olarak algılamaları üzerinden gerçekleştirileceğinden, görsel algılama dışında olduğu düşünülen kriterler elenmiş, eleme sonucunda anılan çalışma içinde yer alan 31 kriter ve artık gazetelerde görülmeye alışılan ancak yaşlı okurlar için olumsuzluk teşkil edebilecek ilave 7 kriter ile araştırma gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Bilgileri düzenleme ile ilgili kriterler

1	Ana sayfada çok fazla habere yer <u>vermeme</u>
2	Site haritası sunma
3	Ana sayfada az reklama yer verme
4	Reklamları kapatmak için imkân sunma
5	Sayfa başına dönmek için imkân sunma
6	Ana sayfa butonuna yer verme

Tablo 2. Metni tasarlama ile ilgili kriterler

1	Sayfada yeterli beyaz alan bırakma
2	Paragraflar arasında boşluk bırakma
3	Tıklanabilir hedefler (butonlar vb.) arasında boşluk bırakma
4	Tırnaksız (sans serif) yazı karakteri kullanma
5	Sıkışık (condensed) olmayan bir yazı stili kullanma
6	Okumayı güçleştirmeyecek yazı büyüklüğü kullanma
7	Yazı büyüklüğünü değiştirmeye imkân sunma
8	Metinde koyu (bold) yazı stili kullanma
9	Başlıklarda büyük punto veya renk kullanma
10	Tamamı büyük harften oluşan sözcükler <u>kullanmama</u>
11	Eğik (italik) yazı stili <u>kullanmama</u>
12	Sola dayalı hizalama kullanma
13	Desensiz arka plan kullanma
14	Kontrastlıklar (beyaz zemin – siyah yazı) kullanma

Ulusal ve yerel basın kuruluşlarının isimlerini sunan ve içeriklerine ulaştıran pek çok web sitesi olmakla birlikte, bu konuda en güvenilir kaynaklardan birisi, görevleri arasında makine, kağıt, mürekkep gibi basının her türlü ihtiyaçlarını gidermek olan 2 Ocak 1961 tarih ve 195 sayılı kanun ile kurulan Basın İlan Kurumu'nun web sitesindeki 33 gazete çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Bu siteye göre çalışmaya dahil edilen gazetelerin isimleri Tablo 4'te yer almaktadır (bik.gov.tr, 2017).

Akyazı, E., Kara, T. (2017). Comparative analysis of internet journals as a news source of the information age in terms of senior friendly web site criterias. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3 (4), 1352-1363.

Tablo 3. Enformasyona kolay ulaşım ile ilgili kriterler

1	Benzer semboller kullanma
2	Açılır (pop up) pencere <u>kullanmama</u>
3	Hangi haber kategorisinde bulunduğunu bildirme
4	Yönlendirici butonlar (önceki-sonraki sayfa, ileri-geri vb.) kullanma
5	Menülerin tek tıklama ile açılmasını sağlama
6	Kaydırma gerektirmeyecek menüler kullanma
7	Fark edilebilir bağlantılar kullanma
8	Ziyaret edilen bağlantıları vurgulama
9	Fark edilebilir butonlar kullanma
10	Sayfada yatay kaydırma <u>kullanmama</u>
11	Sayfada çok fazla dikey kaydırma <u>kullanmama</u>
12	Yeni sayfaları aynı pencerede açma
13	Arama motoru kullanma
14	Arama motorunda tamamlayıcı öneriler sunma
15	İletişim bilgilerini sunma
16	Hareketli içerik (kayan yazılar vb.) <u>kullanmama</u>
17	Haber metni ortasında reklam <u>kullanmama</u>
18	Hedefe kolay ulaşmayı (foto haberler vb.) sağlama

Tablo 4. Çalışma evrenini oluşturan gazeteler

Akşam	Güneş	Sabah	Yeni Akit
Anayurt	Günboyu	Star	Yeni Asya
Aydınlık	Habertürk	Sözcü	Yeni Birlik
Birgün	Hürriyet	Türkiye	Yeniçağ
Cumhuriyet	Milat	Takvim	Yeni Mesaj
Diriliş Postası	Milli Gazete	Ortadoğu	Yeni Söz
Dokuz Sütun	Milliyet	Şok	Yeni Şafak
Dünya	Posta	Vatan	Yurt
Evrensel			

Çalışma sayılan kriterler üzerinden yukarıda belirtilen ulusal gazetelerin haber sunumlarında yaşlı kullanıcıları ne denli önemsediklerini ortaya koymaya amaçlanmaktadır. Araştırma sırasında Safari internet tarayıcısı, 23 inç boyutunda bir monitör ve bluetooth bağlantılı bir fare kullanılmıştır. Farenin sarma hızı yavaştan hızlıya toplam altı sarma kademesinin ikinci kademesinde ayarlanmıştır.

4.Bulgular

38 kriter içeren çalışmada 30 kriter olumlu bir soru eki ile biterken, 8 kriter de olumsuz soru eki ile bitmektedir. Kriterlere verilen cevaplar 1 ve 0 şeklinde skorlanmıştır. Haber sayısı, reklam sayısı, dikey kaydırma sayısı ve yazı büyüklüğü gibi 1 ve 0'dan farklı olarak sayı ile işlenen verilerde ise tüm gazetelerin ortalaması alınarak, bu ortalama ve altında olanlar 1, üzerinde olanlar ise 0 ile skorlanmıştır. Buna göre bir gazeteden beklenen toplam skor 38 olacaktır. Haber sayısında ortalama değer 101, reklam sayısında ortalama değer 7, dikey kaydırma sayısında ortalama değer 6 ve yazı büyüklüğünde ortalama değer 16 olarak belirlenmiştir.

Akyazı, E., Kara, T. (2017). Bilişim çağının haber kaynağı olarak internet gazetelerinin yaşlı dostu web sitesi kriterleri açısından karşılaştırmalı analizi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3 (4), 1352-1363.

Bilgileri düzenleme ile ilgili 6 kriterin kaçının gerçekleştirildiği Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Bilgileri Düzenleme ile İlgili Kriterlerin Gerçekleşme Durumları

Gerçekleştirilen kriter sayısı	Gerçekleştiren gazete sayısı
1	7
2	7
3	12
4	6
5	1
6	0

Bu tabloya göre hiçbir gazetenin tüm kriterleri yerine getiremediği, 14 gazetenin kriter sayısının yarısından azını yerine getirdiği, sadece 7 gazetenin kriterlerin yarısından fazlasını yerine getirebildiği görülmektedir. Bu da gazetelerin sayfalarında bilgileri düzenlemeye önem vermediklerini göstermektedir. Bilgileri düzenleme ile ilgili 6 kriterin tek tek gerçekleşme durumları Tablo 6’da görülmektedir:

Tablo 6. Kriter bazında bilgileri düzenleme ile ilgili kriterlerin gerçekleşme durumları

Kriter adı	Gerçekleştiren gazete sayısı
Ana sayfada çok fazla habere yer <u>vermeme</u>	18
Site haritası sunma	0
Ana sayfada az reklama yer verme	21
Reklamları kapatmak için imkân sunma	18
Sayfa başına dönmek için imkân sunma	10
Ana sayfa butonuna yer verme	19

Tablo incelendiğinde ziyaretçilerin sitenin tamamı hakkında bilgi sahibi olması açısından önemli olan bir özelliğe hiçbir gazetenin yer vermediği görülmektedir. İçerik anlamında kalabalık bir sayfada gezinen ziyaretçilerin kolaylıkla sayfa başına dönmelerini sağlayan bir özelliğe gazetelerin sadece 1/3’ünün yer vermiştir. Gazete ismine basıldığında ulaştırmakla birlikte yaratmış olduğu algıdan dolayı ana sayfaya gitmeyi kolaylaştıracak bir yazı veya sembole sadece 19 gazete yer vermiştir. Kabul edilmiş bir oranı olmamakla birlikte incelenen gazetelerde yer alan reklamlardan elde edilen ortalamaya göre gazetelerin çoğunun ortalamanın altında reklama yer vermiş olması ziyaretçilerin dikkatinin dağılmaması açısından sevindirici olmakla birlikte, reklamın gazetelerin temel gelir kaynakları oldukları düşünüldüğünde az reklama yer vermeyen gazeteler de anlayış ile karşılanabilir. Ancak aynı oran reklamı kapatma için imkan sunmada yakalanamamıştır. Genç kullanıcılar için dahi sorun teşkil eden bu durum reklam verenlerin gazeteleri bu konuda baskı altında tutmaları ile açıklanabilir. Metni tasarlama ile ilgili 14 kriterden kaçının gerçekleştirildiği Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Metin tasarlama ile ilgili kriterlerin gerçekleşme durumları

Gerçekleştirilen kriter sayısı	Gerçekleştiren gazete sayısı
8	4
9	3
10	7
11	5
12	10
13	3
14	1

Akyazı, E., Kara, T. (2017). Comparative analysis of internet journals as a news source of the information age in terms of senior friendly web site criterias. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3 (4), 1352-1363.

Tablo incelendiğinde sadece 1 gazetenin tüm kriterleri yerine getirdiği görülmektedir. Bununla birlikte gazeteler tarafından kriterlerin yarısından fazlasının yerine getirildiği de gözlenmektedir. Bilgileri düzenleme ile ilgili kriterler ile karşılaştırıldığında daha iyi bir tablo ile karşılaşılmakla birlikte, yaşlı bireyleri ilgilendiren önemli kriterlerin yer aldığı bu tabloda tüm kriterleri gerçekleştiren gazete sayısının azlığı gazetelerin özellikle ileri yaştaki ziyaretçilerini önemsemedikleri şeklinde yorumlanabilir. Metin tasarlama ile ilgili 14 kriterin tek tek gerçekleşme durumları Tablo 8’de görülmektedir.

Tablo 8. Kriter bazında metin tasarlama ile ilgili kriterlerin gerçekleşme durumları

Kriter adı	Gerçekleştiren gazete sayısı
Sayfada yeterli beyaz alan bırakma	23
Paragraflar arasında boşluk bırakma	32
Tıklanabilir hedefler (butonlar vb.) arasında boşluk bırakma	21
Tırnaksız (sans serif) yazı karakteri kullanma	31
Sıkışık (condensed) olmayan bir yazı stili kullanma	24
Okumayı güçleştirmeyecek yazı büyüklüğü kullanma	24
Yazı büyüklüğünü değiştirmeye imkân sunma	19
Metinde koyu (bold) yazı stili kullanma	28
Başlıklarda büyük punto veya renk kullanma	32
Tamamı büyük harften oluşan sözcükler <u>kullanmama</u>	10
Eğik (italik) yazı stili <u>kullanmama</u>	31
Sola dayalı hizalama kullanma	31
Desensiz arka plan kullanma	18
Kontrastlıklar (beyaz zemin – siyah yazı) kullanma	33

Tabloya göre gazetelerin tamamının web sayfası tasarlama uygulamalarının sunmuş olduğu beyaz zemine siyah yazı standardına bağlı kaldıkları görülmektedir. Benzer şekilde sola dayalı hizalama, büyük puntolu başlıklar, eğik yazı gibi temel yazı tasarımı kurallarına da uydukları söylenebilir. Ancak algılamada önemli bir yere sahip olan sayfanın siyah beyaz dengesine ve arka planda desen kullanmamaya pek de uydukları söylenemez. Yine pek çok gazetenin yazılı olmayan kurallarda bağırarak konuşmayı tanımlayan ve hoş görünmeyen tamamı büyük harf kullanımına özen göstermediği de görülmektedir. Son olarak ileri yaştaki bireyler için önemli bir özellik olan ve neredeyse pek çok web sitesinde standart olarak görmeye alışık olduğumuz yazı büyüklüğünü değiştirmeye imkân sağlayan özelliğe yer verme konusunda da pek çok gazetenin sınıfta kaldığı söylenebilir. Enformasyona kolay ulaşım ile ilgili 18 kriterden kaçının gerçekleştirildiği Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Enformasyona kolay ulaşım ile ilgili kriterlerin gerçekleşme durumları

Gerçekleştirilen kriter sayısı	Gerçekleştiren gazete sayısı
6	4
7	3
8	8
9	6
10	3
11	5
12	1
13	2
15	1
18	0

Akyazı, E., Kara, T. (2017). Bilişim çağının haber kaynağı olarak internet gazetelerinin yaşlı dostu web sitesi kriterleri açısından karşılaştırmalı analizi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3 (4), 1352-1363.

Tablo incelendiğinde bilgileri düzenleme kriterleri ile ilgili tabloda olduğu gibi yine kriterlerin tamamını gerçekleştiren bir gazeteye rastlanılmamaktadır. Kriterlerin yarısından fazlasını gazetelerin yaklaşık 1/3'ünün yerine getirmiş olması da gazetelerin bu konuda da eksiklik olduklarını göstermektedir.

Enformasyona kolay ulaşım ile ilgili 18 kriterin tek tek gerçekleşme durumları Tablo 10'da görülmektedir:

Tablo 10. Kriter bazında enformasyona kolay ulaşım ile ilgili kriterlerin gerçekleşme durumları

Kriter adı	Gerçekleştiren gazete sayısı
Benzer semboller kullanma	17
Açılır (pop up) pencere <u>kullanmama</u>	23
Hangi haber kategorisinde bulunduğunu bildirme	22
Yönlendirici butonlar (önceki-sonraki sayfa, ileri-geri vb.) kullanma	18
Menülerin tek tıklama ile açılmasını sağlama	23
Kaydırma gerektirmeyecek menüler kullanma	22
Fark edilebilir bağlantılar kullanma	5
Ziyaret edilen bağlantıları vurgulama	0
Fark edilebilir butonlar kullanma	9
Sayfada yatay kaydırma <u>kullanmama</u>	33
Sayfada çok fazla dikey kaydırma <u>kullanmama</u>	23
Yeni sayfaları aynı pencerede açma	5
Arama motoru kullanma	30
Arama motorunda tamamlayıcı öneriler sunma	2
İletişim bilgilerini sunma	26
Hareketli içerik (kayan yazılar vb.) <u>kullanmama</u>	7
Haber metni ortasında reklam <u>kullanmama</u>	14
Hedefe kolay ulaşmayı (foto haberler vb.) sağlama	22

Tabloya göre hiçbir gazete ziyaretçilerine kendileri aracılığı gittikleri bağlantıları hatırlatıcı bir geri bildirim yeri vermemiştir. Bununla ilgili olarak gazetelerin çoğu haber sayfalarında hiçbir bağlantıya yer vermemiş olmakla birlikte, yer vermiş olan az sayıda ki gazetenin de yazılı olmamakla birlikte neredeyse web tasarımında bir kural haline gelmiş olan ziyaret edilen bağlantıların belirtilmesine uymaması şaşırtıcıdır. Hiçbir gazete sayfa tasarımında yatay kaydırmaya yer vermemiştir. Gazetelerin çoğunun enformasyona kolay erişim manasında sayfalarında bir arama motoruna yer vermiş olmaları sevindirici olmakla birlikte, sadece ileri yaştaki değil tüm kullanıcılara yardımcı olacak arama sözcüğü hatırlatacak bir öneride bulunmaması da bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Diğer sevindirici bir nokta ise gazetelerin çoğunun dikkat dağıtıcı özellikteki açılır pencerelere yer vermemiş olmasıdır. Genç kullanıcıların dahi açıldıktan sonra içerisinde kaydırma yaparak alt seçeneklere erişim imkânı sunan menülere gazetelerin çoğunun yer vermemiş olması da önemlidir.

4. Sonuç

Araştırma bulgularında detaylı olarak sunulduğu gibi iki kriter havuzu ve toplam skorda hiçbir gazetenin başarı göstermemiş olması, bir kriter havuzunda ise 33 gazete içerisinde sadece 1 gazetenin tüm kriterleri yerine getirmiş olması oldukça dikkat çekici ve düşündürücüdür. Yüz-

Akyazı, E., Kara, T. (2017). Comparative analysis of internet journals as a news source of the information age in terms of senior friendly web site criterias. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3 (4), 1352-1363.

yıllardır insanoğlunun en önemli haber kaynaklarından birisi olmuş gazetelerin bilişim çağında teknolojinin sunmuş olduğu imkânlarla her yaş kesiminden daha fazla kişinin ulaşabileceği bir forma dönüşmesi beklenirken, ulusal basınımız çerçevesinde yapılan araştırma sonuçlarından durumun ülkemizdeki ulusal gazetelerin web versiyonlarına pek de beklendiği şekilde yansımadağı görülmektedir. Özellikle yaşlı bireylerin erişimi konusunda daha hassas olmaları gereken gazetelerin 38 kriter içinde ön plana çıkan görsel yardımcı öğeleri kullanmaktan kaçınmış olmaları gazetelerin bu konuda almaları gereken daha çok yolun olduğunu göstermektedir.

Çalışma ulusal basının web siteleri üzerinden yapıldığı için gerek yerel basın, gerekse sadece internet üzerinden faaliyette bulunan gazeteler ile karşılaştırma yoluna gidilmemiştir. Özellikle sadece internet üzerinden faaliyet gösteren gazetelerin incelenmesi sonucunda olumlu anlamda farklı bir tablo ile karşılaşılabilir. Tasarım anlamında tüm mesailerini tek bir ortama aktardıklarından, rekabetin basılı gazetelere göre daha fazla yaşandığı internet mecrasında ayakta kalabilmek adına daha özenli olmaları gerektiğinden böyle bir öngöründe bulunmaktadır.

Benzer şekilde araştırma ulusal ve ülkemizdeki yerel gazetelerin web sitelerini karşılaştırmayı içeren ve ulusal ve başka ülkelerdeki gazetelerin web sayfalarını karşılaştırmayı içeren başka çalışmalar ile genişletilebilir.

Bu çalışma ve yukarıda gelecek çalışmalar için çizilen projeksiyonlar literatür kısmında belirtilen World Wide Web Consortium'dur hazırlamış olduğu kriterler dahil edilerek de genişletilebilir.

Kaynakça

- <http://www.bik.gov.tr/gazeteler/aksam/> (04.10.2017).
- Holzinger, A., Searle, G., & Nischelwitzer, A. (2007). On Some Aspects of Improving Mobile Applications for the Elderly. 4th International Conference on Universal Access in Human Computer Interaction: Coping With Diversity (s. 923-932). Berlin: Springer.
- <http://inet-tr.org.tr/inetconf7/bildiriler/72.doc> (27.03.2017)
- <http://www.internetworldstats.com/stats.htm> (09.04.2017)
- https://www.nia.nih.gov/sites/default/files/making_your_website_senior_friendly.pdf (09.04.2017)
- <http://www.pewinternet.org/2015/01/09/demographics-of-key-social-networking-platforms-2/> (09.04.2017)
- Tanning, T., Saat, M., & Tanning, L. (2013). Kondratiev Wave: Overview of World Economic Cycles. *Global Business and Economics Research Journal*, 2(2), 3-5.
- Törenli, N. (2005). Bilişim Teknolojileri Temelinde Haber Medyasının Yeniden Biçimlenii; Yeni Medya, Yeni İletişim Ortamı. Ankara: Bilim ve Sanat.
- http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=42 (09.04.2017)
- http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1588 (09.04.2017)
- http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WPA2015_Report.pdf (09.04.2017)
- <https://www.w3.org/TR/WCAG21/#undo> (09.04.2017)
- <https://www.w3.org/Consortium/> (09.04.2017)

Extended Abstract in English

Purpose and significance: Information society has changed many things in our lives along with our communication styles and environments. As a matter of fact, when statistics of the Statistics Institute of Turkey are examined, it is seen that internet is mostly used to get news. Another result to be seen in the mentioned statistics is that the age range of internet users has gradually increased. In other words, the population over the middle age is increasingly interested in the internet. Nevertheless, a number of simple rules and practical applications do not seem to be very difficult for page designers, so that earlier generations who are eager to meet the internet can easily perform their activities in this environment. In this framework the internet news sites, which are the source of acquiring news, will be examined in terms of senior friendly design criteria. In this context, based on the criteria in the "Making Your Website Senior Friendly" document published on the website of the National Institute on Aging, these criteria will be adapted to the internet pages of the top ten newspapers reaching the highest circulation in the national press of Turkey and the comparative analyzes will be shared.

Literature: In many cases, technology is shaped according to needs, but sometimes technology can create a need for itself after it is created. Information technology is one of these technologies. It is a fact that human beings are in an unavoidable need for information throughout history for various reasons. In order to meet this need, we have individually developed various techniques and in the end communication technologies have always provided the information that is needed for human beings. In addition to instantly receiving news, the need for entertainment has opened the way for the development of new communication technologies and brought us to what is called mass media. However, with the principle of infinite necessity, human beings wanted to access information anytime and everywhere, and the internet which started as a security project opened to the public, and then different applications were introduced on this infrastructure. The new environment of publishing, which started with the internet versions of the printed newspapers and is now continuing with the newspapers exclusive to the internet, is also one of these applications. In fact, it can be said that the mass media have to do this as a necessity. When national and international statistics are examined, it is seen that the new generations born to these technologies do not prefer to receive news from a different media other than this platform. The newspapers, which are aiming to profit and ensure the continuity of their companies, can not overlook this fact, so they have all adapted to this new medium over time. Another important point that should not be overlooked by the press organizations, which are not too late to apply the innovations to their internet pages, is the fact that the world population is getting older. Statistics published by many international institutions are evidence of this fact. But from these statistics, it should not be concluded that the elderly population is distant from using new technologies. When the statistics are examined again, it is seen that the elderly population are increasingly adapting themselves to new technologies, such as increasingly using internet environments to get news. It is necessary for the press, which has entered an irreversible path in a positive sense, to make the appropriate arrangements for the elderly, thinking that they can have access difficulties that can be changed through design.

Methodology: Although there are no strict rules to reach consensus, there are international organizations that give advice on the rules that should be observed during the presentation of the information. One of these organizations is the World Wide Web Consortium, which is working to develop web standards with the help of 456 member organizations, 69 officials and the pub-

Akyazı, E., Kara, T. (2017). Comparative analysis of internet journals as a news source of the information age in terms of senior friendly web site criterias. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3 (4), 1352-1363.

lic. The Consortium has published 85 criteria under five headings in its work titled "Web Content Access Guide" which was updated on 28 February 2017. The other institution that conducts research in this topic is the National Institute of Health, which is part of the American Department of Human and Health Services. In their checklist-style study titled "Making Your Web Site Senior Friendly", which has been created for users aged 60 years and over, a total of 78 different criteria are listed under the five categories listed below. Because the research is carried out with regard to the visual perception of newspapers web sites by seniors, the criteria that are thought to be unrelated to visual perception have been eliminated and the research has been carried out with 31 criteria included in the study which is mentioned in the screening result and 7 additional criteria which are accustomed to be seen in the newspaper but can be negative for elderly readers.

Result: As presented in detail in the research findings, it is quite striking and thought-provoking that no newspaper has succeeded in two criteria pools and the total score, and that in one criteria pool only one newspaper out of thirty-three newspapers fulfilled all criteria. It is seen from the results of this research, that the newspapers that have been one of the most important sources of news for centuries, although expected to become a form that can be reached by more people than any age group with the possibilities presented by technology in the age of information, did not meet these expectations in the web versions of the national newspapers of our country. The fact that newspapers, which should be particularly sensitive to the access of elderly people, have avoided using visual aids that are very much in the foreground of the thirty-eight criteria, suggests that newspapers have a lot of work to do in this regard.